

Nr 334.

Av herr **Kristensson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgande av överstyrelsen för rikets allmänna läroverk till en överstyrelse för skolväsendet i riket.*

Behovet av en central myndighet för vårt folkskoleväsen med dess oerhörda omfattning av cirka 800,000 elever och 20,000 lärare samt med kostnader av över 42,000,000 kronor torde numera vara erkänd. Att en sådan myndighet under sig kräver mellaninstanser torde ock vara påtagligt. Däremot gå meningarna i sär angående mellaninstansernas organisation.

Folkundervisningskommittén har lämnat frågan om de nuvarande distriktsstyrelsernas sammansättning oberörd och i fråga om deras verksamhet ej föreslagit andra förändringar än sådana, som synts med nödvändighet betingas av en central styrelses tillkomst, och departementschefen ställer sig i prop. nr 204 i stort sett på kommitténs förslag i ämnet. Fortfarande skulle alltså domkapitlen i huvudsakligen pedagogiska frågor vara mellaninstanser. Klagomålen mot domkapitlens skötsel av folkskolan äro emellertid så starka och enligt vår mening berättigade, att det är med beklagande man finner, att den kungl. propositionen icke innehåller något förslag om förflyttning av folkskoleärendenas handläggning från dessa institutioner. Om vi å andra sidan icke underskatta de svårigheter av politisk och administrativ art, som yppa sig vid ett försök att för närvarande överflytta domkapitlens funktioner angående folkbildningen på andra styrelser, så kunna vi dock ej annat än vidhålla ett beklagande av att sekulariseringssträvandena lämnats obeaktade i det föreliggande förslaget.

Utan att här närmare ingå på alla de principiella och reala skäl, som tala för en reform av sådan beskaffenhet, att folkskolan jämväl beträffande mellaninstanserna ställes under lekmanaledning, tillåta vi oss skissera

fram ett förslag till distriktskolstyrelser, vilket såväl ur kostnadssynpunkt som i fråga om inneboende möjlighet att kunna tjäna folkskolans bästa enligt vår mening borde vara förtjänt att tagas under övervägande.

Varje inspektionsområde bildar ett distrikt. De åligganden, som enligt föreliggande proposition och andra bestämmelser tillkomma domkapitlen i fråga om folkundervisningen, överflyttas på en för varje distrikt inrättad distriktskolstyrelse. Inspektören blir föredragande i denna styrelse, vars ledamotantal lämpligen bör sättas till fem. Sammansättningen torde kunna ske på följande sätt: vederbörande landsting väljer två ledamöter, vederbörande länsstyrelse utser en lagfaren ledamot, lärarepersonalen i distriktet utser bland sig genom allmänt val en ledamot, och slutligen utser Kungl. Maj:t på skolöverstyrelsens förslag ordförande.

Kommunerna finge genom de av landstinget utsedde ledamöterna en representation på mellanstadiet, som de nu totalt sakna. Den juridiska sakkunskapen och måhända även den ekonomiska insikt, som länsstyrelserna äga angående ortens skolväsen, bleve särskilt företrädd genom den av länsstyrelsen utsedda ledamoten och den pedagogiska sakkunskapen genom lärarerepresentanten. Att bestämmelser inflöte, som förebyggde, att den senare kunde komma att döma i egen sak, anse vi självfallet. I en tid, då strävandena gå ut på att avlyfta allt mer och mer av folkskolebördorna från kommunernas på statens axlar, torde det ej anses obilligt, att förslag framställas om att ordföranden utses av Kungl. Maj:t.

Emellertid skära de i en annan proposition föreslagna inspektionsområdena läns- och landstingsområdena. Den olägenhet, som härav uppkommer, torde kunna kompenseras av, att bestämmelser införas, att det landsting och det län, som huvudparten av inspektionsområdet tillhör, äga utse förenämnda ledamöter, och att kungl. Maj:t med lämpliga mellanrum skulle hava att utfärda erforderliga bestämmelser i ifrågavarande hänseende, liksom fallet är på andra närbesläktade områden.

En stor och vital synpunkt vid skapandet av nya institutioner är kostnadsfrågan. Då 34 inspektionsområden äro föreslagna, skulle vid bifall härtill detta förslag kräva lika många distriktskolstyrelser. Redan det stora antalet av 170 styrelseledamöter för hela riket talar för att detta uppdrag finge vara i det närmaste oavlönat. Måhända torde det ställa sig billigare, om distrikten göras större genom sammanslagning av inspektionsområden. Däremot torde dagtraktamentsarvoden och resekostnadsersättning böra införas. Åtnjöte styrelseledamöterna exempelvis ersättning efter tredje klassens resereglemente, så kunde man nog hålla före, att möjlighet förefunnes att få till ledamöter dem som bäst lämpa sig för detta uppdrag utan att förmögenhetsförhållandena behövde spela in vid

åtagandet av detta åliggande. Sammanträden torde väl knappast behöva hållas oftare än en gång varje månad, om ens så ofta, om än man kan förutsätta, att förhållandena ställa sig högst olika såväl inom olika distrikt som ock på olika tider, allt beroende på den utveckling, vari skolväsendet kan vara stätt, som ock på särskilda omständigheter.

Kostnaderna efter här nämnda eller liknande grunder torde icke bliva större, än att de mer än väl motsvarade det gagn för folkuppfostrans sak, som en sådan anordning kunde tillföra samhället.

Den tanken har också varit under diskussion, att länsstyrelserna borde vara mellaninstanser och förstärkas med pedagogiska element. Som i den kungl. propositionen omnämnes, har ingen enda länsstyrelse understött detta förslag, och mot detsamma torde för övrigt kunna anföras många och starkt vägande skäl, men måhända kunna andra och bättre uppslag till organisation än här nämnda framkomma.

Som saken nu ligger, är det omöjligt framställa direkt formulerade förslag till alla de lag- och stadgeändringar, vartill ett bifall till den av oss skisserade linjen krävde, varför vi måste nöja oss med yrkande på ett skrivelseförslag.

Å sidorna 114—126 redogöres under rubriken »Skolöverstyrelsens förhållande till kristendomsundervisning och kyrka» för olika förslag och planer på en teologisk granskningsnämnd. Inrättandet av en sådan nämnd anse vi alldeles överflödigt, då prästerskapets inflytande på folkskolans angelägenheter trots överstyrelsens utökning till att omfatta även folkundervisningen dock kommer i många viktiga hänseenden att lämnas orubbad. Vi tillåta oss sålunda att erinra om, att förutom domkapitlens kvarblivande som mellaninstanser, pastor fortfarande skall vara självskriven ordförande i skolrådet på landet, och att i städer, där folkskolan flyttats under stadsfullmäktige, prästerskapet är garanterat medinflytande, att § 63 i folkskolestadgan, som tillförsäkrar prästerskapet tillsyn över kristendomsundervisningen, skulle kvarstå, och att biskoparna fortfarande enligt kyrkolagens kap. 24 § 3 äga uppsikt över stiftens skolor. Flera av förenämnda bestämmelser gälla icke i fråga om läroverken, och ett motstycke för folkskolan till den läroboksnämnd, som enligt kungl. kungörelsen av den 6 juli 1907 tillkommer kyrkan i fråga om läroverken, synes oss därför även kyrkans representanter själva kunna medgiva vara bra litet av behovet påkallad.

Så har icke skett. Tvärtom har centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen och i all synnerhet rikets biskopar yrkat på ännu större

makt för kyrkan. För oss som principiellt stå på den ståndpunkten, att kyrka och skola böra snarast möjligt skiljas åt, te sig dessa anspråk som skäligen obefogade och opåkallade. Med något annat uttryck kunna vi nämligen icke beteckna försöken att undandraga Kungl. Maj:t, landets högsta kyrkliga myndighet, det slutliga avgörandet i dessa ting.

Frågan om läroböcker i skolan är framför allt en undervisningsfråga, och i samma mån som kyrkan representerar en åskådning, som delas av flertalet av landets medborgare, komma alltid statsmakterna att taga all den hänsyn därtill som förhållandena påkalla. Icke genom i lag garanterade privilegier kan enligt vår mening kyrkan äga rätt till inflytande, och för kyrkan och prästerna själva torde det i längden vara bäst att släppa de yttre maktanspråken och nöja sig med vad som är att vinna på övertygelsens väg. Såväl kyrkan som prästerna få då det inflytande, som de förtjäna.

Ur dessa med flera synpunkter anse vi den föreslagna kyrkliga granskningsnämnden icke blott överflödigt utan rent av skadlig, ty i stället för att gagna kan den komma att ge upphov till onödiga strider och slitningar.

På grund av det anförda och med anledning av den kungl. propositionen nr 204 tillåta vi oss hemställa,

1:o) att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda frågan, huru domkapitlens göromål i fråga om folkundervisningen lämpligen kunna överflyttas på lekmannastyrelser, samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda;

2:o) att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, det Kungl. Maj:t täcktes låta utfärda sådana bestämmelser, att de åligganden, som enligt propositionen sid. 114—126 skulle tillkomma viss granskningsnämnd, måtte förläggas till skolöverstyrelsen.

Stockholm den 22 april 1913.

Emil Kristensson. O. H. Waldén. Carl O. Strid. Martin Holmström.